

Stwierdzenia ważek (Odonata) z Polski południowej i wschodniej Records of dragonflies (Odonata) from southern and eastern Poland

Barbara ĆWIKOWSKA¹ Paweł BUCZYŃSKI²

¹ Bieszczadzki Park Narodowy, Ustrzyki Górne 19, 38-713 Lutowiska,
e-mail: bcwikowska@bdpn.pl

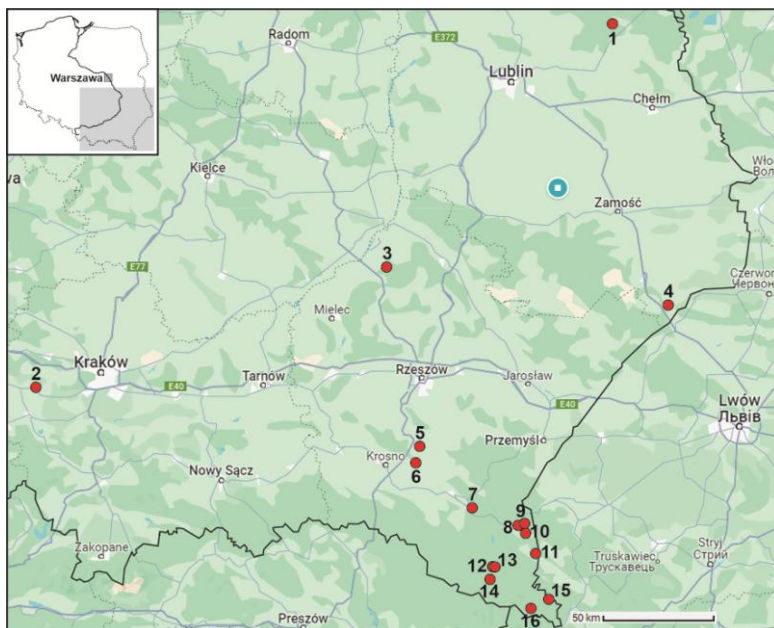
² Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Instytut Nauk Biologicznych, Katedra Zoologii
i Ochrony Przyrody, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin, ORCID: 0000-0003-4009-1755,
e-mail: pawbucz@gmail.com

Abstract: Incidental records of dragonflies obtained in 2007-2023 from 16 localities in six geographical regions of southern and eastern Poland are summarized. The photographic records come mainly from various small water bodies and fish ponds. A total of 20 species were recorded, including *Orthetrum coerulescens* and *Sympetrum fonscolombii*. Some of the data are from two national parks and one landscape park. The first records of *Orthetrum brunneum* in the Bieszczady National Park and of *Gomphus vulgatissimus* in the protection zone of this park are given.

Key Words: faunistics, photographic records, Odonata, Poland, national park, landscape park.

Stanowisko/teren: dane zbierano w szeroko pojętej Polsce południowej i wschodniej, w 6 makroregionach fizycznogeograficznych o zróżnicowanym charakterze, od nizinnych po reprezentujące góry średnie (niższe partie Bieszczadów). Były to: Polesie Zachodnie, Kotlina Oświęcimska, Kotlina Sandomierska, Rostocze, Pogórze Środkowobeskidzkie i Beskidy Lesiste (RICHLING i in. 2021). Wśród penetrowanych siedlisk przeważały drobne zbiorniki różnego rodzaju i stawy rybne, obecne były też: rzeka i zbiorniki retencyjne, a w jednym przypadku obserwacje prowadzono w miejscu z dala wody, gdzie ważki tylko żerowały.

Materiał i metody: materiały były zbierane incydentalnie w latach 2007-2023, podczas wycieczek przyrodniczych. Identyfikacji dokonywano na podstawie zdjęć ważek (fot. B. ĆWIKOWSKA, det. P. BUCZYŃSKI). Prezentowane poniżej dane pochodzą z 16 stanowisk (Ryc. 1, Tab. 1). Ich przynależność do regionów geograficznych i lokalizację w sieci kwadratów UTM 10x10 km ustalono za pomocą narzędzi dostępnych w serwisie Mapa Bioróżnorodności (<https://gis.biomap.pl/>).

Ryc. 1. Położenie badanych stanowisk (numeracja jak w Tab. 1).
Źródło podkładu mapy: Mapy Google (<https://www.google.pl/maps/>).

Fig. 1. Positions of the localities (numbering as in Table 1).
Map background source: Google Maps (<https://www.google.pl/maps/>).

Tabela 1. Wykaz badanych stanowisk. WSP – współrzędne, UTM – kwadrat UTM 10x10 km; WYS – wysokość [m n.p.m.]; MR – makroregion fizycznogeograficzny (BL – Beskidy Lesiste, KO – Kotlina Oświęcimska, KS – Kotlina Sandomierska, PŚ – Pogórze Środkowobeskidzkie, PZ – Polesie Zachodnie, R – Roztocze).

Table 1. List of localities. WSP – coordinates, UTM – 10x10 km UTM square; WYS – altitude [m asl]; MR – physico-geographical macroregion (BL – Wooded Beskids, KO – Oświęcim Basin, KS – Sandomierz Basin, PŚ – Central Beskid Foothills, PZ – Western Polesie, R – Roztocze).

Lp. No.	Stanowisko – Locality	WSP		UTM	WYS	MR
		N	E			
1.	Pieszowola, duży kompleks stawów rybnych na ścieżce przyrodniczej Perehod (Poleski P.N.)	51.4803	23.1795	FC50	169	PZ
2.	Spytkowice, duży kompleks stawów rybnych	50.0044	19.4709	CA94	223	KO
3.	Buda Stalowska, duży kompleks stawów rybnych	50.5049	21.8176	EA19	152	KS
4.	Lubycza Królewska, mały kompleks stawów rybnych	50.3402	23.5447	FA87	238	R
5.	Blizne, dwa zbiorniki retencyjne na rzeczce Łądzież, w sąsiedztwie łąk oraz lasów	49.7404	22.0167	EA71	276	PŚ
6.	Brzozów, okolice leśniczówki Podlesie, zbiornik przeciwpożarowy w lesie, nasłoneczniony	49.6899	21.9745	EA70	332	PŚ
7.	Posada Leska, kompleks trzech stawów rybnych w sąsiedztwie lasów oraz pól; nasłoneczniony	49.4896	22.3265	EV98	322	BL
8.	Gromadzyń, góra okalająca Ustrzyki Dolne od południa, nasłoneczniony stok południowy	49.4208	22.5896	FV17	616	BL
9.	Stebnik, droga przez las, przy drodze duże bobrowisko, niemal wyschnięte, nasłonecznione	49.4397	22.6734	FV27	440	BL
10.	Jałowe, droga przez las, malutkie oczko wodne i koleiny po dawnej zrywce wypełnione wodą (obecnie stanowisko nie istnieje, bez wody)	49.4111	22.6745	FV27	576	BL
11.	Bystre, droga z Lipia do Bystrego, stawy bobrowe i boczna droga polna prowadząca do nich	49.3035	22.7222	FV26	547	BL
12.	Sękowiec vic., dawny kamieniołom nad Sanem, u podnóża ściany kamieniołomu płytki zbiornik wodny (P.K. Doliny Sanu)	49.2563	22.5315	FV15	473	BL
13.	Sękowiec, nasłoneczniony brzeg Sanu z drzewami i krzewami oraz trawami i roślinnością wodną	49.2360	22.5621	FV15	488	BL
14.	Suche Rzeki, oczko wodne przy Terenowej Stacji Edukacji Ekologicznej Bieszczadzkiego P.N. (Bieszczadzki P.N.)	49.2015	22.5239	FV15	616	BL
15.	Tarnawa Wyżna vic., okolice torfowiska Tarnawa – droga z boku torfowiska, przy niej stawy bobrowe (za Muczmem) (Bieszczadzki P.N.)	49.1106	22.8220	FV34	675	BL
16.	Wołosate, oczko wodne przy szlaku turystycznym na Tarnicę; w obrębie słonecznej łąki, na drobnym cieku wodnym, brzegi częściowo zarośnięte olchami i wierzbami (Bieszczadzki P.N.)	49.0632	22.6880	FV23	748	BL

Wyniki: wykazano 20 gatunków, poniżej zestawiono dane o nich – numery stanowisk (w nawiasach kwadratowych, pogrubione), daty obserwacji (w niektórych przypadkach dostępna jest tylko informacja o roku zrobienia zdjęcia), informacje o przeobrażeniach i behawiorze rozrodczym.

- Świtezianka błyszcząca *Calopteryx splendens* (HARR.) – [13] 3 VIII 2020 (♂), 4 VII 2022 (♂).
- Świtezianka dziewica *Calopteryx virgo* (L.) – [6] 28 VI 2017 (♀); [7] 12 VII 2021 (♂); [9] 16 VII 2017 (♂).
- Tężnica wytworna *Ischnura elegans* (VANDER L.) – [2] 2 VIII 2016 (para w pierścieniu kopulacyjnym), 14 VI 2021 (♂).
- Łątka dziewczeczka *Coenagrion puella* (L.) – [2] 14 VI 2021 (para w pierścieniu kopulacyjnym); [4] 2007 (5 tandemów, składanie jaj).
- Łunica czerwona *Pyrrhosoma nymphula* (SULZ.) – [4] 2007 (tandem).

- Żagnica sina *Aeshna cyanea* (O.F. MÜLL.) – [2] 22 IX 2019 (♂ w locie terytorialnym); [7] 17 IX 2018 (♂).
- Gadziogłówka pospolita *Gomphus vulgatissimus* (L.) – [3] 29 IV 2018 (♂ juwenilny); [13] 27 VI 2017 (♂).
- Smaglec ogonokleszcz *Onychogomphus forcipatus* (L.) – [13] 20 VII 2020 (♂), 3 VIII 2020 (♀), 1 VII 2023 (♂), wygrzewające się i polujące na drodze.
- Szklarnik górski *Cordulegaster bidentata* SEL. – [14] 23 VI 2010 (♂).
- Szklarka zielona *Cordulia aenea* (L.) – [1] 2 V 2014 (♀); [4] 2007 (♂ nielotny, ze zniekształconymi skrzydłami, siedzący w miejscu metamorfozy), 2007 (♂ teneralny przy wylince), 2007 (♂ teneralny przy wylince), 2007 (♀ teneralna przy wylince), 2007 (♀ teneralna).
- Ważka płaskobrzucha *Libellula depressa* L. – [1] 2007 (♂ teneralny); [4] 2007 (♀); [7] 12 VII 2021 (♀); [8] 18 VI 2016 (♂); [9] 6 VI 2020 (♀); [10] 8 VI 2020 (♀ teneralna przy wylince); [15] 28 VI 2020 (♀).
- Ważka czteroplama *Libellula quadrimaculata* L. – [1] 2 V 2014 (♀); [5] 2007 (♂).
- Lecicha południowa *Orthetrum brunneum* (FONSC.) – [12] 13 VII 2020 (♂), 13 VII 2020 (♂); [14] 4 VII 2022 (♂ terytorialny).
- Lecicha pospolita *Orthetrum cancellatum* (L.) – [5] 29 V 2023 (♂ juwenilny), 29 V 2023 (♂ juwenilny).
- Lecicha mała *Orthetrum coerulescens* (FABR.) – [12] 13 VII 2020 (♂), 13 VII 2020 (♂).
- Szablak wędrowny *Sympetrum fonscolombii* (FONSC.) – [2] 1 VIII 2016 (♂ teneralny).
- Szablak przepasany *Sympetrum pedemontanum* (ALL.) – [11] 16 VIII 2020 (♀), 16 VIII 2020 (♂).
- Szablak krwisty *Sympetrum sanguineum* (O.F. MÜLL.) – [11] 16 VIII 2020 (tandem); [12] 2 IX 2016 (tandem), 23 X 2020 (para w pierścieniu kopulacyjnym).
- Szablak późny *Sympetrum striolatum* (CHARP.) – [13] 23 X 2016 (para w pierścieniu kopulacyjnym).
- Szablak zwyczajny *Sympetrum vulgatum* (L.) – [11] 16 VIII 2020 (♀), 16 VIII 2020 (♂).

Uwagi: przedstawione dane pochodzą w części z obszarów i stanowisk słabo poznanych pod względem występowania ważek, są więc uzupełnieniem wiedzy na ich temat. *Orthetrum brunneum* stwierdzono po raz pierwszy w Bieszczadzkim Parku Narodowym, zaś *Gomphus vulgatissimus* – w jego strefie ochronnej (ŁABĘDZKI 2000, BERNARD i in. 2009). *Orthetrum brunneum*, *O. coerulescens* i *Sympetrum fonscolombii* to tzw. gatunki południowe, których ekspansję monitorowano w całej Polsce (MISZTA 2013). Zasiedliły one już regiony południowe i częściowo też centralne, jednak wciąż śledzi się ich pojawianie się w Polsce północnej (np. JĘDRO i in. 2020). Stwierdzenie teneralnego osobnika *Sympetrum fonscolombii* w dniu 1 VIII jest interesującą wskazówką nt. okresu pojawiania się imagines II generacji tego gatunku w Polsce. Jak na warunki krajowe, jest to data wczesna.

Piśmiennictwo

- JĘDRO G., JĘDRO M., GOC M. 2020. Aktualne obserwacje „południowych” gatunków owadów w Słowińskim Parku Narodowym – ważek (Odonata) i prostoskrzydłych (Orthoptera). *Odonatrix*, 16 (19): 1-13.
- BERNARD R., BUCZYŃSKI P., TOŃCZYK G., WENDZONKA J. 2009. Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 257 s.
- ŁABĘDZKI A. 2000. Ważki (Odonata) Bieszczadów. [w:] J. PAWŁOWSKI (red.). Bezkręgowce Bieszczadów Zachodnich ze szczególnym uwzględnieniem Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Część I. Monografie Bieszczadzkie, tom VII. Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny Bieszczadzkiego Parku Narodowego, Ustrzyki Dolne: 157-163.

- [MISZTA A.] 2013. Sprawozdanie z monitoringu południowych gatunków ważek w Polsce za lata 2009-2013.
Internet: https://odonata.pl/Spraw_mon_pol_2009_13.pdf
- RICHLING A., SOLON J., MACIAS A., BALON J., BORZYSZKOWSKI J., KISTOWSKI M. (red.) 2021. Regionalna geografia fizyczna Polski. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 608 s.